

शिक्षामा प्रभाव पार्ने तत्वहरु

(मंगलवारे बहुमुखी क्याम्पसमा अध्ययनरत वि.एड. का विद्यार्थीहरुको एक अध्ययन)

समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर तहको उपाधि प्राप्तिको लागि आंशिक
आवश्यकता परिपुर्तीका लागि प्रस्तुत गरिएको
शोधपत्र

प्रस्तुतकर्ता

अम्बिका प्रसाद घिमिरे

रोल नं. २८२५४६/०६८/०६९

त्रि.वि दर्ता नं. ९-२-५८५-६-२००७

समाजशास्त्र केन्द्रिय विभाग, कीर्तीपुर

त्रिभूवन विश्वविद्यालय

२०७२

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं

सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय समाजशास्त्र विभाग अन्तर्गत स्नातकोत्तर तहको उपाधि प्राप्तको आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिको लागि छात्र अम्बिका प्रसाद घिमिरेले तयार गरी प्रस्तुत गर्नुभएको “शिक्षामा प्रभाव पार्ने तत्वहरु : मङ्गलबारे बहुमुखी क्याम्पसमा अध्ययनरत वि.एड.का विद्यार्थीहरुको एक अध्ययन” शिर्षकको शोधपत्र मेरो निर्देशन र सुपरिवेक्षणमा तयार भएको हो । यसर्थ यसको आवश्यक मूल्याङ्कनको लागि सिफारिस गर्दछु ।

.....
डा. मनहरी ढकाल
समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं ।

मिति :-

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं

स्वीकृति पत्र

“शिक्षामा प्रभाव पार्ने तत्वहरु : मङ्गलबारे बहुमुखी क्याम्पसमा अध्ययनरत वि.एड.का विद्यार्थीहरुको एक अध्ययन” शीर्षक राखि त्रिभुवन विश्वविद्यालय समाजशास्त्र केन्द्रीय विभाग कीर्तिपुर अन्तरगत स्नातकोत्तर तह दोश्रो वर्षमा अध्ययन गर्ने अम्बिका प्रसाद घिमिरेले प्रस्तुत गर्नु भएको शोधपत्रलाई स्वीकृति प्रदान गरिएको छ ।

हस्ताक्षर

प्रा.डा. तुलसीराम पाण्डे
(विभागीय प्रमुख)

.....

डा. मनहरी ढकाल
(शोध निर्देशक)

.....

डा. सुरेन्द्र मिश्र
(बाह्य परीक्षक)

.....

मिति :

कृतज्ञता ज्ञापन

त्रिभुवन विश्वविद्यालयको समाजशास्त्र विषय अन्तर्गत गरिएको प्रस्तुत अध्ययन त्रिभुवन विश्वविद्यालय क्याम्पसमा स्नातकोत्तर तह पूरा गर्न आंशिक रूपमा गरिएको शोधपत्र हो ।

शोधपत्र तयार गर्नका लागि गरिने अध्ययन गहन र चुनौतीपूर्ण विषय हो । यसबाट निकालिएका निष्कर्षहरू सामान्यीकरणयोग्य हुनुपर्ने भएकोले तथ्याङ्क संकलन, विश्लेषण र मूल्याङ्कन लगायतका कार्यहरू सकेसम्म वैध, विश्वसनीय र मापनीय हुनुपर्छ । विश्लेषणात्मक शोधपत्र भएकोले संकलित तथ्याङ्कलाई वैज्ञानिक रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ । सामाजिक, सांस्कृतिक, आर्थिक अवस्था लगायतका पक्षहरूको अध्ययन कठिन विषयवस्तु भएतापनि सकेसम्म तथ्याङ्कहरूलाई वैज्ञानिक ढंगले प्रस्तुत गरिएको छ ।

यो शोधपत्र तयार गर्नका लागि सर्वप्रथम अध्ययनसँग सम्बन्धित क्षेत्रमा गई नमूना अध्ययन गरिएको छ । सो क्रममा सहयोग पुऱ्याउनु हुने शोध निर्देशक डा. मनोहरी ढकाल तथा त्रिभुवन विश्वविद्यालयका क्याम्पस समाजशास्त्र विभागका विभागीय प्रमुख डा. तुलसीराम पाण्डे लाई कृतज्ञता ज्ञापन गर्न चाहन्छु । शोध निर्देशकज्यूको साथ र सहयोग नपाएको भए यो योजना तथा अध्ययन पूर्ण हुने थिएन । यसका अतिरिक्त यसै क्याम्पसमा अध्यापनरत आदरणीय गुरु-गुरुआमाहरूलाई आभारप्रकट गर्दछु । यसका साथै मलाई अध्ययन कार्य सुलभ बनाइ दिन हुने इलाम जिल्ला, मंगलबारे मा अवस्थित मंगलबारे बहुमुखी क्याम्पस परिवार प्रति सदा ऋणी नै रहनेछु । अमूल्य सहयोग पुऱ्याउने मंगलबारे बहुमुखी क्याम्पसका प्रमुख श्री भुमिप्रसाद सुवेदी तथा आवश्यक तथ्याङ्क प्रदान गरी सहयोग पुऱ्याउने लेखापाल श्री पुष्पलाल खनाल, विद्यार्थी, अभिभावक लगायत सबै अध्यापकको सहयोगका लागि सदा आभारी रहनेछु । यो शोधपत्र टाइप तथा अन्त्यमा प्रिन्ट गरी सहयोग पुऱ्याउने बन्दना उप्रेति तथा डायनामिक फोटोकपी एण्ड कम्प्युटर सर्भिस प्रति आभारी रहनेछु । साथै शोध पत्र तयार गर्दा सहयोग गर्नुहुने मेरा सम्पूर्ण मित्रहरूलाई मुरी मुरी धन्यवाद व्यक्त गर्न चाहन्छु ।

अम्बिका प्रसाद घिमिरे
शोधकर्ता

विषयसूचि

	पेज नं.
सिफारिस पत्र	i
स्वीकृति पत्र	ii
कृतज्ञता	iii
विषय सूची	iv
तालिका सूची	vi
अध्याय-एक : परिचय	१-७
१.१ अध्ययनको पृष्ठभूमि	१
१.२ समस्याको कथन	४
१.३ अध्ययनको उद्देश्य	६
१.४ अध्ययनको महत्व	६
१.५ अध्ययनको संगठन	६
अध्याय-दुई : साहित्यको पुनरावलोकन	८-१२
२.१. पुर्व साहित्यको अध्ययन	८
२.२. अवधारात्मक ढाँचा	११
अध्याय-तीन : अध्ययन विधि	१३-१५
३.१. अध्ययन क्षेत्रको छनौट	१३
३.२. अनुसन्धान ढाँचा	१३
३.३. तथ्याङ्कको प्रकृति र स्रोत	१४
३.४. अध्ययनको समग्रता र नमुना प्रक्रिया	१४
३.५. तथ्याङ्क संकलन विधि	१४
३.५.१ प्रश्नावली	१४
३.५.२ मुख्य जानकारसँगको अन्तवार्ता	१५
३.६. तथ्याङ्क प्रस्तुतीकरण र विश्लेषण	१५
३.७. अध्ययनको सिमा	१५

अध्याय-चार : अध्ययन क्षेत्रको परिचय र उत्तरदाताको विवरण	१६-२९
४.१. मडगलबारे बहुमुखी क्याम्पसको परिचय	१६
४.२. विषयगत व्यवस्था	२०
४.३. पठनपाठन समय र प्रक्रिया	२०
४.४. आन्तरिक परीक्षा र अतिरिक्त क्रियाकलापहरु	२०
४.५. छात्रवृत्ति विवरण	२१
४.६. विद्यार्थीहरुको व्यक्तिगत विवरण	२१
४.६.१. लिङ्ग तथा उमेर	२१
४.६.२. धर्म	२२
४.६.३. परिवारको प्रकार	२३
४.६.४. वैवाहिक स्थिति	२४
४.६.५. जात/जाति	२४
४.६.६. पेशा	२५
४.६.७. मुख्य विषय	२८
४.६.८. क्याम्पसको दुरी	२९
अध्याय-पाँच : विद्यार्थीहरुको शिक्षामा प्रभाव पार्ने तत्वहरु	३०-४९
५.१. सामाजिक	३०
५.१.१. राजनीति	३०
५.१.२. घरायसी काम	३१
५.१.३. शैक्षिक	३२
(क) अभिभावकको शैक्षिक योग्यता	३२
(ख) विद्यार्थीहरुको अध्ययन प्रति रुचि	३३
(ग) अध्यापन शैली	३५
(घ) शिक्षक विद्यार्थीको सम्बन्ध	३७
(ङ) शैक्षिक सामग्रीको उपयोग	३८
(च) शैक्षिक क्षेत्रको वातावरण	३९
(छ) अतिरिक्त क्रियाकलाप	४०

(ज) आन्तरिक परीक्षा	४१
(झ) अध्ययन सम्बन्धि छलफल	४२
५.२. साँस्कृतिक	४३
५.२.१. परम्परागत मुल्य मान्यता	४३
५.२.२. चाडपर्व	४४
५.२.३. विवाह	४५
५.३. आर्थिक	४६
५.३.१. परिवारको आय	४६
५.३.२. कृषि र पशुपालन	४७
५.३.३. नोकरी	४८
५.३.४. व्यापार	४९
अध्याय-छ : साराँश र निष्कर्ष	५०-५३
६.१. साराँश	५०
६.२. निष्कर्ष	५३
सन्दर्भ सामाग्री	
अनुसुची-१ : प्रश्नावली	
अनुसुची-२ : रुजुसुची (Check-list)	
अनुसुची-३ : मंगलबारे बहुमुखी क्याम्पस स्थापना सञ्चालन समिति पदिकारीहरु	
अनुसुची-४ : अतिरिक्त क्रियाकलप	

तालिका सूचि

तालिका नं.	तालिकाको शीर्षक	पेज नं.
१	लिङ्ग तथा उमेरका आधारमा उत्तरदाताको विवरण	२१
२	धर्मको आधारमा उत्तरदाताको विवरण	२३
३	परिवारको प्रकारका आधारमा उत्तरदाताको विवरण	२३
४	वैवाहिक स्थितिको आधारमा उत्तरदाताको विवरण	२४
५	जात/जातिका आधारमा उत्तरदाताको विवरण	२५
६	पेशाको आधारमा उत्तरदाताको विवरण	२६
७	उत्तरदाताका अभिभावकको पेशा	२७
८	मुख्य विषयका आधारमा उत्तरदाताको विवरण	२८
९	क्याम्पस जान लाग्ने समयको आधारमा उत्तरदाताको विवरण	२९
१०	अभिभावकको शैक्षिक योग्यताको आधारमा उत्तरदाताको विवरण	३२
११	अध्ययन विषय रुचीका आधारमा उत्तरदाताको विवरण	३४
१२	व्याख्यान तथा भाषण विधि बारे धारणाका आधारमा उत्तरदाताको विवरण	३६
१३	शिक्षक विद्यार्थीको सम्बन्धका आधारमा उत्तरदाताको विवरण	३७
१४	पुस्तकालय प्रयोगका आधारमा उत्तरदाताको विवरण	३८
१५	अतिरिक्त क्रियाकलापमा उत्तरदाताहरूको संलग्नता विवरण	४०
१६	उत्तरदाताका परिवारको मासिक आम्दानी विवरण	४६